

Referenties

- BLOMME, J. (2000), *De dynamiek van de overzeese maritieme handel in een langetermijnperspectief*, Brussel, Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen.
- DOMBOIS, R. en H. HESSELER, eds. (2000), *Seaports in the Context of Globalisation and Privatisation*, Bremen, Kooperation Universität Arbeiterkammer, maart.
- KONVITZ, J.W. (1978), *Cities and the Sea*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press.
- PERROUX, F. (1955), "Note sur la Notion de Pôle de Croissance", *Économie Appliquée*, 1-2, 307-320.
- SUYKENS, F. (1993), *De metamorfose van het natiebedrijf*, Tielt, Lannoo.
- SUYKENS, F. en E. VAN DE VOORDE (1998), "A quarter of a century of port management in Europe: objectives and tools", *Maritime Policy Management*, jg. 25, nr. 3.
- ZIMMERMAN, S. (1960), *Arme en rijke landen: een economische analyse*, Den Haag, Uitg. Albania.

Boekbesprekingen

Algemene economie

Why Wages Don't Fall During a Recession

Truman F. Bewley, *Why Wages Don't Fall During a Recession*
Cambridge, Mass. / Londen, Harvard University Press, 1999, viii + 527 blz. - Prijs: 34,50 GBP
ISBN 0-674-95241-3

Een vraag die economen al lang bezighoudt, is waarom lonen niet dalen tijdens recessies. In *Why Wages Don't Fall During a Recession* pakt Truman Bewley dit tot dusver onopgeloste vraagstuk aan. Hij doet dat met een voor economen weinig gebruikelijke methode. Tijdens de recessie in het begin van de jaren negentig heeft de auteur in het noordoosten van de Verenigde Staten meer dan 300 bedrijfsleiders, vakbondsleiders, *job recruiters* en adviseurs voor werklozen geïnterviewd. Met behulp van een open vraagstelling heeft Bewley getracht de respondenten minimaal te beïnvloeden, zodat mogelijk nieuwe oorzaken voor loonrigiditeit, die tot dusver in bestaande theorieën niet aan bod waren gekomen, konden worden gevonden.

De voornaamste reden waarom volgens Bewley de lonen niet naar beneden worden aangepast, is het negatieve effect op het moreel van de werknemers. Het moreel wordt aangetast doordat lagere lonen leiden tot een verlaging van de koopkracht en de levensstandaard. Bovendien

blijkt dat werknemers het loon beschouwen als een erkenning van hun prestaties. Loondalingen worden geïnterpreteerd als een bestrafing. Omdat het moreel het personeelsverloop en de productiviteit van werknemers sterk beïnvloedt, zijn werkgevers maar zelden geneigd om de lonen te verlagen.

Niettemin stelt Bewley vast dat neerwaartse loonrigiditeit niet absoluut is. Een aantal bedrijven slaagt erin de lonen van de werknemers te verlagen zonder het moreel aan te tasten. Cruciaal voor het slagen van deze operatie is dat werknemers de noodzaak van de loondaling inzien, wat onder meer het geval kan zijn bij een nakend faillissement. Verder blijkt uit de gesprekken dat de lonen voor tijdelijk en deeltijds personeel meer neerwaartse flexibiliteit vertonen dan voor voltijds personeel met langdurige contracten. Tot slot blijkt dat werknemers vooral bezorgd zijn om de relatieve loonpositie binnen het bedrijf waarin ze werken. Een beperkte kennis over de loonstrucuur in andere bedrijven maakt dat marktkrachten weinig neerwaartse druk op de lonen kunnen uitoefenen.

Met de moreeltheorie neemt Bewley afstand van het bestaande onderzoek naar loonrigiditeit. Onder meer daarom besteedt hij uitgebreid aandacht aan de empirische onderbouwing van zijn theorie. Breed uitgesmeerd over een vijftiental hoofdstukken komt eerst een groot aantal

uitspraken van de respondenten over uiteenlopende aspecten van de arbeidsmarkt aan bod. De samenhang tussen de hoofdstukken is daarbij niet altijd even duidelijk. Pas in de hoofdstukken 20 en 21 worden achtereenvolgens de bestaande theorieën ontkracht en wordt de moreeltheorie analytisch uitgewerkt, waarbij uitgebreid wordt verwezen naar het empirische materiaal. Daarnaast is het jammer dat de auteur door de aard van het empirische onderzoek weinig aandacht besteedt aan het onderscheid tussen nominale en reële loonrigiditeit. Ondanks deze kleine tekortkomingen brengt dit vlot geschreven boek nieuwe inzichten op een toegankelijke manier en vormt het een interessante basis voor verder wetenschappelijk onderzoek.

Alain Borghijs

The Asian Financial Crisis

Pierre-Richard Agénor, Marcus Miller, David Vines en Axel Weber, The Asian Financial Crisis: Causes, Contagion and Consequences
Cambridge, Cambridge University Press, 1999, xxviii + 417 blz. - Prijs: 45 GBP
ISBN 0-521-77080-7

Dit boek brengt een aantal artikelen bijeen van specialisten, en kan beschouwd worden als een referentiewerk over de Aziatische crisis van 1997-1999, zij het dat er relatief veel herhaling en overlapping is tussen de onderscheiden bijdragen. Het bestaat uit vier delen, respectievelijk analyses van de Aziatische crisis, theoretische bijdragen over financiële markten en economische instabiliteit, het "besmettings"-effect, en de beleidsimplicaties van financiële crisissituaties.

Het eerste deel bevat vier hoofdstukken. Hoofdstuk 1 is van de hand van Pedro Alba, Amar Bhattacharya, Stijn Claessens, Swati Ghosh en Leonardo Hernandez. Het overloopt de Aziatische crisis aan de hand van een overvloed aan cijfermateriaal. De auteurs argumenteren dat een macro-economisch beleid dat niet aangepast is aan de grote kapitaal-inflows in de betrokken Aziatische economieën, evenals de zwakheid van de binnenlandse financiële structuren en van de "corporate governance" elkaar hebben versterkt en de risico's hebben vergroot die verbonden zijn aan deze kapitaal-inflows.

Het tweede hoofdstuk, van Jenny Corbett en David Vines, behandelt hetzelfde thema, zij het dat de auteurs het belang benadrukken van de onderlinge band tussen financiële crisis en muntcrisis. Ook stellen de auteurs dat er betere alternatieve beleidsopties waren dan de gebruikte "orthodoxe". Hoofdstuk 3, van Michael Dooley, is een herwerkte versie van een in 1993 geschreven artikel, met toevoeging van een sectie over de kapitaalstromen in de periode 1994-1998. Het geeft aan dat de grote kapitaal-inflows in de "emerging markets" niet zozeer het vertrouwen van de investeerders in de economische performantie van deze economieën weerspiegelen, als wel in de mogelijkheden van de overheden om de abnormaal hoge opbrengstvoeten voor enige tijd te waarborgen. Toen dat vertrouwen taande, brak de crisis los. Deze visie is analoog met het "moral hazard"-verhaal, waarvan hoofdstuk 4, van

Giancarlo Corsetti, Paolo Pesenti en Nouriel Roubini, een voorbeeld is. Dat hoofdstuk gaat ook zeer genuanceerd in op een aantal kritieken die werden geuit op het IMF-beleid in de Aziatische crisis.

Het tweede, theoretische deel van het boek bevat drie hoofdstukken. Het eerste (hoofdstuk 5) is van de hand van Philippe Aghion, Philippe Bacchetta en Abhijit Banerjee. Het beschouwt de "boom-and-bust"-situatie van economieën die zich snel openen en liberaliseren, zoals Thailand. De auteurs benadrukken het belang van de prijsevolutie in de sector van de niet internationaal verhandelde goederen, waar de prijzen eerst laag zijn en elders in de economie hoge winsten opleveren, maar die door de toevloed van investeringen stijgen en uitmonden in een recessie.

In het volgende hoofdstuk beargumenteren Pierre-Richard Agénor en Joshua Aizenman dat kapitaal-inflows welvaartsverlagend kunnen werken in een "second best"-wereld waar de financiële sector geliberaliseerd maar onvoldoende gereguleerd is. Zij tonen aan dat financiële openheid inderdaad dit effect heeft wanneer het internationale rentepeil meer volatiel is dan dat in het land bij financiële autarkie. In het laatste hoofdstuk van dit deel (hoofdstuk 7) argumenteren Stephen Morris en Hyun Song Shin dat speculanten, wanneer gemeenschappelijke kennis ontbreekt, het gedrag van anderen kunnen voorspellen. Gegeven dat de autoriteiten minder geneigd zullen zijn de munt te ondersteunen als de "fundamentals" van de economie verslechteren, zijn de speculanten aldus bij machte een uniek niveau te bepalen waarbij de autoriteiten

ten ondersteuning zullen opgeven. Het derde deel bevat drie hoofdstukken over het "contagion"-fenomeen. In hoofdstuk 8 analyseert Paul Masson dit fenomeen als een sprong van een "goed" naar een "slecht" evenwicht door een externe schok. Hij past zijn theoretische en empirische inzichten toe op de Aziatische situatie anno 1997. Daarbij toont hij ook aan dat de sterkte van de bilaterale handelsrelaties tussen "emerging economies" deze "besmetting" versterkt. Dat is dan weer de kern van het volgende hoofdstuk, door Reuven Glick en Andrew K. Rose.

In hoofdstuk 10 geven Ishak Diwan en Bernard Hoekman aan hoe de Aziatische crisis gedeeltelijk kan worden verklaard door het feit dat een gelijktijdige expansie van de exporten van de betrokken landen onmogelijk werd. We zouden het laatstgenoemde thema "export pessimism with a vengeance" kunnen noemen, in het licht van de twee decennia lange bestrijding van dit thema door toonaangevende Wereldbank-economen.

Deel 4 omvat drie hoofdstukken, waarvan het laatste een rondetafelgesprek is tussen Richard Portes, Charles Goodhart en Philip Turner. In hoofdstuk 11 overlopen Amar Battacharya en Marcus Miller een aantal voorstellen om in de toekomst nieuwe crises te voorkomen door de rol van relevante internationale instellingen - vooral het IMF - te herzien. Zij bestrijden de "bail-outs" van de schuldeisers als oplossing en pleiten voor bescherming van de schuldenaars ("bail-ins"), meer bepaald door faillissementswetgeving en tijdelijke opschorting van terugbetalingen. Joseph Stiglitz

bestrijdt in het volgende hoofdstuk de "intellectuele geschiktheid" van de vrije markt als antwoord op de regelmatige en zware crises, en beklemtoont de noodzaak van hervormingen van wat hij de "internationale economische architectuur" noemt.

Mijn algemene appreciatie van het boek is zeer positief. Het bevat een grote hoeveelheid nieuwe theoretische en empirische inzichten, en durft op een aantal punten te breken met de vroegere "orthodoxie". Het is jammer dat moest worden gewacht op de Aziatische crisis, met haar nefaste economische en sociale gevolgen, vooraleer deze inzichten werden bereikt.

Ludo Cuyvers

Hungary

Laszlo Halpern en Charles Wyplosz, eds.,
Hungary: Towards a Market Economy
Cambridge, Cambridge University Press,
1998, xx + 390 blz. - Prijs: 45 GBP
ISBN 0-521-63068-1

Centraal in deze reader staat de analyse van de economische evolutie in Hongarije gedurende de jaren negentig.

Het boek telt in totaal elf hoofdstukken, die ondergebracht zijn in drie grote delen. Deel 1 beschrijft de macro-economie, de evolutie van de monetaire politiek, de wisselwerking tussen wisselkoers en inflatie, de invloed van de fiscale politiek op de overheidsschuld en het tekort op de begroting, en ten slotte de evolutie van het "zwarte" circuit in de economie.

In deel 2 wordt de aandacht gericht

op de micro-economie. Met name de bankwereld vormt een onderdeel van de analyse, maar ook eigendomsstructuur en controle van ondernemingen, evenals de prestaties van exportgeoriënteerde bedrijven. In het laatste deel staan de arbeidsmarkt en het welvaartssysteem centraal.

Elk hoofdstuk in het boek wordt gevolgd door commentaar van een discussiant, wat bijzonder verrijkend werkt. Soms worden in het werk vergelijkingen gemaakt met de andere Visegrad-landen, maar helaas gebeurt dat te weinig systematisch. Verder is het ook een gemiste kans dat de analyse van de Hongaarse economie niet wordt gevoerd vanuit het perspectief van toetreding tot de Europese Unie.

Een goede kennis van macro- en micro-economie is vereist voor een zinvolle lezing van dit zeer degelijke werk.

Paul Roosens

Computing Skills for Economists

Guy Judge, *Computing Skills for Economists*
Chichester, John Wiley & Sons, 2000, xiii + 278 blz. - Prijs: 18,99 GBP
ISBN 0-471-98806-5

Guy Judge, die tien jaar geleden een boek schreef met als titel *Quantitative Analysis for Economics and Business: Using Lotus 1-2-3*, heeft met onderhavig werk zijn oorspronkelijke opzet en visie voortgezet. Terwijl *Quantitative Analysis ...* beperkt bleef tot het adequaat leren gebruiken - voor economische en bedrijfskundige doeleinden - van één welbepaald softwarepakket, trekt hij in

dit nieuwe boek alle registers van de huidige informatietechnologie open om de "computing"-vaardigheden van economiestudenten aan te scherpen.

Het werk bestaat uit zeven hoofdstukken. Het eerste geeft een nuttig overzicht van basisconcepten, met de nodige afbeeldingen van de dialoogvensters in Windows. Hoofdstuk twee legt uit hoe in de toegepaste economie praktisch met computers kan worden gewerkt. In dit hoofdstuk passeert de volgende software de revue: "word processing", "spreadsheets", "e-mail", "web browsers", presentatie en "database". Hoofdstuk drie beoogt dan, op basis van deze kennis, vaardigheden te ontwikkelen, zoals bijv. het incorporeren van grafieken, symbolen en vergelijkingen in rapporten, de opbouw en de analyse van eenvoudige economische modellen, enz. Hoofdstuk vier sluit het sterkst aan bij vroeger werk van Judge, met name het gebruik van "spreadsheets". In dit boek zet hij evenwel de mogelijkheden van Excel, met veel pedagogisch talent, uiteen voor beginnende economen. Zo zal bij die studenten het besef groeien dat ze beschikken over een instrument dat hun de praktische mogelijkheden reveleert van econometrie, regressie, financiële econometrie, optimalisatie, matrixalgebra, dynamische economische modelbouw, kortom: van wiskunde en statistiek in het toegepaste economisch leerproces. Hoofdstuk vijf handelt over specifieke statistische en econometrische software. Met dit hoofdstuk wordt een belangrijke drempeloverschrijding gerealiseerd, waardoor studenten veel vlugger geneigd zullen zijn dergelijke hulpmiddelen aan te wenden in

hun seminarierapporten en eindverhandelingen. In hoofdstuk zes worden internettoepassingen voor economen uitvoerig beschreven. Het boek wordt afgesloten met een kort zevende hoofdstuk over meer geavanceerde "computing"-vaardigheden voor economen.

Na elk hoofdstuk - behalve het eerste - volgen oefeningen en opdrachten, waarmee de lezer de opgedane kennis verder kan ontwikkelen. Wellicht zullen sommigen in dit boek de afwezigheid van bepaalde belangrijke softwarepakketten betreuren. Men moet van het werk echter geen exhaustief overzicht verwachten van alle softwarepakketten die economen momenteel aanwenden. Dat was trouwens niet de bedoeling van de auteur. Niettemin zijn we van oordeel dat de auteur in zijn opzet - met name het uittekenen van de hoofdlijnen van de moderne informatietechnologie voor "undergraduates" toegepaste economie - volledig geslaagd is. Op diverse plaatsen in het boek vindt de lezer ook handige "tips", waardoor computermeesterschap en -vaardigheden gevoelig worden opgedreven. Zonder enige aarzeling kunnen we dit degelijke leerboek dan ook warm aanbevelen voor alle kandidatuurstudenten toegepaste economie. Tegelijkertijd hopen we dat de materie die in dit werk wordt behandeld, tot de verplichte leerstof zal behoren. Tot slot maakt *Computing Skills for Economists* het ook mogelijk voor alle studenten en afgestudeerden toegepaste economie om vrij vlug opnieuw aan te knopen bij de turbulente ontwikkeling van de huidige informatietechnologie.

Robert Van Straelen

A Guide to Modern Econometrics

Marno Verbeek, *A Guide to Modern Econometrics*
Chichester, John Wiley & Sons, 2000, xii + 386 blz. - Prijs: 24,95 GBP
ISBN 0-471-89982-8

Telkens als er een nieuw boek verschijnt over econometrie, rijst steevast de vraag naar de zin daarvan, rekening gehouden met het omvangrijke aantal handboeken en leerboeken dat momenteel al over deze materie bestaat. Na lezing van het werk van Verbeek heb je over die vraag echter een geruststellend gevoel.

De laatste twee decennia heeft de econometrie zonder twijfel een turbulente ontwikkeling gekend, zodat een ervaren gids in de moderne econometrie steeds welkom is. Te meer daar menig ander werk over moderne econometrie ofwel te eenzijdig is, ofwel onvoldoende aansluit bij modern econometrisch onderzoek, ofwel enorme dimensies bezit.

Niettemin heeft Verbeek een ontzettend uitgebreide materie op een relatief beperkt aantal bladzijden, evenwichtig en harmonieus uiteengezet. Dit vormt onmiskenbaar een belangrijke verdienste van zijn werk. Voorts is het boek zeer helder en doordacht geschreven, en beperkt het zich tot de essentie. De materie wordt toegelicht aan de hand van actuele voorbeelden en resultaten van recent econometrisch onderzoek. Vanzelfsprekend wordt daarbij gebruikgemaakt van specifieke econometrische softwarepakketten. Na elk hoofdstuk - buiten de inleiding - volgt een hele reeks vragen en oefeningen. Men zou verwachten dat op het einde van het boek - in de

bijlage - de antwoorden en oplossingen vermeld worden ter controle, bij de bestudering van de stof. Om waarschijnlijk goede redenen is dat echter niet gebeurd. Wel omvat de appendix - zoals gebruikelijk in vele econometrie-handboeken - een beknopt matrix-algebraïsch en statistisch instrumentarium, om de leesbaarheid te verhogen.

Wat het boek in het bijzonder differentieert van andere leerboeken econometrie, is de aandacht die in hoofdstuk 10 (tevens het laatste hoofdstuk) besteed wordt aan modellen die gebaseerd zijn op "panel data". Een dergelijke rijkdom aan informatie opent voor een econometrist heel wat nieuwe onderzoeksperspectieven.

Formules en symbolen zijn niet overdreven aanwezig in het boek, en zijn gereduceerd tot het wezenlijke en het allernoodzakelijkste. Dergelijke beknoptheid eist echter haar tol, omdat diepere inzichten, wegens het ontbreken van afleidingen, in andere econometrie-handboeken verworven moeten worden. Zo beschouwd is het boek van Verbeek inderdaad een gids.

Gelukkig gaat Verbeek in deze gids niet zover dat hij elk symbool en elke formule uit de econometrie bant, wat in deze tijd, gekenmerkt door aversie daartegen, niet ondenkbaar was geweest. In oktober 2000 verschijnt er bijv. een nieuw boek over econometrie (weliswaar "introductory"), met o.m. als kenmerk "a non-mathematical exposition of the key issues and topics". In vergelijking met die invalshoek blijft het werk van Verbeek een klassiek boek over econometrie, weliswaar met vele moderne accenten.

Aan econometristen en studerende

in de econometrie durven we *A Guide to Modern Econometrics* warm aanbevelen. Ook voor onderzoekers in het ruime veld van de toegepaste economische wetenschappen kan het vele goede diensten bewijzen.

Robert Van Straelen

Econometric Analysis

William H. Greene, *Econometric Analysis*.
Fourth Edition (met cd-rom)
Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall, 2000, xxv + 1004 blz. - Prijs: 48,99 GBP
ISBN 0-13-013297-7

Sinds de eerste uitgave in 1990 en de verbeterde edities in 1993 en 1997 heeft dit handboek definitief zijn plaats veroverd op de markt voor gevanceerde ("graduate") handboeken econometrie. Het doel is om toegepaste econometrie te onderwijzen op basis van een voldoende theoretische achtergrond. Daartoe wordt een brug geslagen naar onderwerpen uit de hedendaagse econometrische (= academische) literatuur (bijv. duurtijdmodellen), worden op uitgebreide wijze voorbeelden en oefeningen behandeld, en wordt een cd-rom meegeleverd met databestanden en een studentenversie van Limdep, het door Greene ontwikkelde econometrische pakket (inclusief gebruiksaanwijzing).

De eerste hoofdstukken (2 t.e.m. 5) behandelen de gereedschappen van de econometrie: matrixalgebra, kans- en verdelingstheorie, statistische besluitvorming, en digitale berekeningen en optimalisatie. Vooral het laatstvermelde hoofdstuk is eerder een zeldzaamheid in dit type

handboek. In het eerste substantiële deel (hoofdstuk 6 t.e.m. 10) worden de resultaten van de klassieke lineaire en niet-lineaire regressiemodellen uitgebreid besproken (specificatie, schatting, statistische besluitvorming, voorspelling, functionele vormen en niet-lineariteiten, grotesteekproefresultaten). Uitbreidingen van het klassieke regressiemodel komen aan bod in de hoofdstukken 11 tot 14, met name, GLS, GMM, heteroskedasticiteit, autocorrelatie, en modellen voor panelgegevens (een combinatie van cross-sectie- en tijdreeksanalyse). Het schatten van vraagssystemen en simultane vergelijkingen komt aan de orde in hoofdstuk 15 respectievelijk 16. Een laatste deel (hoofdstuk 17 t.e.m. 20) bevat meer gevanceerde onderwerpen: die zijn enerzijds meer macro-economisch georiënteerd (tijdreeksanalyse, VAR, coïntegratie), of anderzijds eerder micro-economisch van aard (discrete afhankelijke variabelen, beperkt afhankelijke variabelen en duurtijdmodellen). De appendices bevatten de oorsprong van de databestanden die in het boek gebruikt zijn en statistische tabellen.

Econometric Analysis heeft zichzelf over de jaren heen reeds ruimschoots bewezen en behoeft weinig verdere commentaren. Het is door zijn opzet en uitwerking een ideale introductie, voor studenten, professionals en onderzoekers, tot het brede veld van de toegepaste econometrie, op voorwaarde dat men bereid is om ook een grondige theoretische vorming mee te nemen. De meegeleverde databestanden bieden een makkelijke toegang tot het maken van eigen berekeningen. Hierbij moet worden vermeld dat de gebruiker helemaal niet verplicht is

om deze gegevens met het bijgeleverde softwarepakket te analyseren. Greene levert immers de data in verschillende formaten (E-Views, Excel, Gauss, SAS, SPSS, TSP enz.).

Kristiaan Kerstens

Encyclopedia of Law and Economics

Boudewijn Bouckaert en Gerrit De Geest, eds., *Encyclopedia of Law and Economics* (5 boekdelen)

Cheltenham (VK) / Northampton (VS), Edward Elgar, 2000, xvi + 1094; xv + 807; xvi + 1205; xiv + 365; xv + 722 blz. - Prijs: 865 GBP (set van 5 delen) ISBN 1-85898-565-X (set van 5 delen)

Professor Bruce Ackerman (Yale Law School) noemde de economische benadering van het recht eens "the most important development in legal scholarship of the twentieth century". Eerst in de Verenigde Staten, maar later ook in Europa en Latijns-Amerika heeft de "law & economics"-beweging inderdaad de laatste jaren een explosieve groei gekend. Ook voor de komende jaren belooft "law & economics" een van de meestbelovende disciplines te worden. Hoewel er enkele gespecialiseerde toptijdschriften (*Journal of Law and Economics*, *International Review of Law and Economics*, *Journal of Law, Economics, and Organization*) binnen dit vakgebied bestaan, is een groot deel van de literatuur verspreid over allerhande juridische en economische tijdschriften. Er was dus dringend behoefte aan een geactualiseerd, coherent overzicht van de "law & economics"-literatuur. De *Encyclopedia of Law and Economics* vult

deze leemte met verve door meer dan 20.000 referenties van dit jonge vakgebied te bundelen. Het prestigieuze karakter van dit werk wordt nog eens benadrukt door de samenstelling van de "editorial board", waaronder twee Nobelprijswinnaars (Becker en Coase) en namen als Cooter, Posner, Shavell en Van den Bergh.

Het voorwoord van dit referentiewerk wordt verzorgd door een van de *founding fathers* van de "law & economics"-stroming, Richard A. Posner, zelf auteur van een van de bijbels van "law & economics" (*Economic Analysis of Law*). Naast de internationalisatie van de discipline benadrukt Posner in zijn voorwoord het brede veld dat "law & economics" beslaat: "It has had interesting things to say about virtually every area of law, and this makes it of potential relevance to anyone working in one of those areas." Terwijl iemand dertig jaar geleden nog het volledige "law & economics"-terrein kon beheersen, is dit vandaag door de uitbreiding en verdere specialisatie van de diverse deelgebieden onmogelijk geworden. De *Encyclopedia of Law and Economics* wil deze moeilijkheid verhelpen door naast de bibliografische referenties literatuuroverzichten in te laten die de *state of the art* weergeven in elke deeldiscipline. Zo kan de gebruiker snel en efficiënt een grondig inzicht verwerven in een deelgebied waarin hij zelf niet gespecialiseerd is. Bovendien werd het technisch karakter van deze literatuuroverzichten beperkt gehouden, zodat ze ook voor praktijkmensen zeer toegankelijk zijn. Een van de problemen waarmee de editors te kampen hadden, was een coherente indeling van de literatuur.

Het is genoegzaam bekend dat "common law" en meer continentaal georiënteerde rechtssystemen het recht heel anders indelen, zodat een keuze voor de ene structuur de beoefenaars van het andere rechtssysteem min of meer in de kou zou laten staan. Ook de economische JEL-classificatie bleek ontoereikend. De auteurs hanteerden daarom een heel eigen indeling, die het beste van beide werelden combineert. Uiteindelijk resulteerde deze indeling in vijf boekdelen:

Vol. I. The History and Methodology of Law and Economics

Vol. II. Civil Law and Economics

Vol. III. The Regulation of Contracts

Vol. IV. The Economics of Public and Tax Law

Vol. V. The Economics of Crime and Litigation.

Na een overzicht van de geschiedenis van "law & economics" geeft boekdeel I vervolgens een overzicht van de evolutie van dit studiegebied in een twintigtal landen weer. Uit het onderdeel "Law and economics in Belgium" blijkt alvast dat deze discipline in België nog steeds in haar kinderschoenen staat en zeer vaak stiefmoederlijk behandeld wordt. Men kan enkel hopen dat deze belangrijke discipline ook in België de plaats zal krijgen die ze terecht verdient. Vervolgens wordt in boekdeel I uitgebreid aandacht besteed aan methodologie.

Eigendomsrechten worden behandeld in boekdeel II. Hierbij wordt o.m. aandacht besteed aan mede-eigendom (nr. 1400), de positie van

schuldeisers (nr. 1500), de relatie ouder-kind (nr. 1800) en milieuregulering (nr. 2300). De (on)vrijwillige overgang van eigendom tussen particulieren wordt eveneens in dit boekdeel behandeld.

Volume III omvat onderwerpen als de regulering van productveiligheid (nr. 5130), productaansprakelijkheid (nr. 5140), antitrustregulering (nr. 5300), arbeidscontracten (nr. 5510), de scheiding van eigendom en controle (nr. 5630), handel met voorkennis (nr. 5650) en huwelijkscontracten (nr. 5700).

Belastingregulering en andere vormen van onvrijwillige overgangen van eigendom tussen overheid en particulieren zijn het onderwerp van boekdeel IV.

Het laatste boekdeel focust dan op gerechtelijke procedures (o.a. strafrechtprocedures, nr. 7700), *class actions* (nr. 7600), bewijsrecht (nr. 7900), gevangnissen (nr. 8300) of corruptie (nr. 8500).

Het moge duidelijk zijn dat "law & economics" over nagenoeg elk juridisch onderwerp interessante bespiegelingen maakt. Voor de literatuuroverzichten en het opstellen van de bibliografieën werd telkens wereldwijd een beroep gedaan op specialisten ter zake, zodat het hele werk van zeer hoge kwaliteit is. Kortom, een standaardwerk, dat thuis hoort in het boekenrek van elkeen die ambities heeft in de "law & economics"-discipline.

Peter-Jan Engelen

Ontwikkelingseconomie

African Development in a Comparative Perspective

African Development in a Comparative Perspective: Published for and on behalf of the United Nations

Genève / Oxford / Trenton NJ, UNCTAD / James Currey Publishers / Africa World Press, 1999, xiv + 113 blz. - Prijs: 12,95 GBP (paperback)
ISBN 0-85255-165-7

Dit werk - geschreven onder auspiciën van de UNCTAD - is een zeer merkwaardige mix van conventioneel ontwikkelingsdenken en tegelijk een van de meest overtuigende kritieken op de tekorten van marktconforme hervormingen in Afrika. Conventioneel, omdat de schrijvers beklemtonen dat de marginalisering van Afrika slechts kan worden doorbroken door aangehouden groei en complementaire privé- en overheidsinvesteringen. Deze beklemtoning gaat terug op de allereerste modellen en opvattingen over ontwikkeling, waar het doorbreken van de vicieuze cirkel van onderontwikkeling - de fameuze take-off van Rostow - slechts mogelijk is als de gemiddelde spaar- en investeringsquote groter wordt. Die is in Afrika beneden alle comparatief historisch peil. Niet omdat er te veel staat was of te weinig markt, of te veel etnische diversiteit en barbaarij, maar veeleer door de te ideologische benadering van de internationale politiek in de laatste decennia. Op blz. 98 lezen we: "Liberalization and privatization, even to the extent that they are desirable, can hardly exhaust policy options in Africa. Policies need to be based on greater real-

ism, in recognition of the fact that economic activity is undertaken by fallible economic agents in both the public and the private spheres, that markets and other institutions needed for efficient functioning of a market economy are missing or highly imperfect, and that initial weaknesses and asymmetries in supply capabilities are as likely to be reinforced as removed by closer integration into world markets." (eigen cursivering).

Met deze stelling is het werk allesbehalve conventioneel. Hoewel het de traditie is van de UNCTAD om, binnen de familie van de VN, een soort tegengewicht te vormen om het standpunt van de ontwikkelingslanden te positioneren ten opzichte van het IMF en de Wereldbank, die gedomineerd zijn door de rijke landen, is de analyse veel meer dan partizanenretoriek. Vooral in hoofdstuk 3 en 4, over de hervormingen en de aanpassingspolitiek in landbouw en industrie, tonen de auteurs overtuigend aan dat de liberalisering van de prijzen en de ontmanteling van de (weliswaar te zware en falende) staten, niet tot betere resultaten hebben geleid. Dit wil niet zeggen dat marktconformiteit en (buitenlandse) privé-investeringen niet belangrijk en cruciaal zijn, maar wel dat er zonder complementariteit tussen publieke en privé-investeringen, tussen markt en staat, geen ontwikkeling mogelijk is. De condities voor een performante markt zijn in Afrika nog niet aanwezig en niet deregulerend, maar betere regulering en buitenlandse steun zijn nodig.

Stefaan Marysse

Arbeidseconomie

Labour Unions, Public Policy and Economic Growth

Tapio Palokangas, Labour Unions, Public Policy and Economic Growth

Cambridge, Cambridge University Press, 2000, xiv + 237 blz. - Prijs: 40 GBP
ISBN 0-521-66323-7

Collectieve onderhandelingen, waarbij vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers rond de tafel zitten, zijn nog steeds een van de belangrijkste instrumenten om lonen, pensioenschema's enz. vast te leggen. Reeds geruime tijd hebben economen de relaties tussen collectieve arbeidsovereenkomsten, de werking van de arbeidsmarkt en welvaart (uitgedrukt in termen van werkloosheid of economische groei) gemodelleerd. Tot op heden is de consensus dat niet-competitieve loonvorming in de vorm van collectieve onderhandelingen ofwel geen significante impact op welvaart heeft, ofwel tot welvaartsverlies leidt.

Volgens Tapio Palokangas is deze conclusie echter toe te schrijven aan de assumpties die in deze modellen worden gemaakt. Met zijn eigen aanpak probeert de auteur tegemoet te komen aan deze tekortkomingen. De eerste twee hoofdstukken van het boek worden gewijd aan de micro-economische onderbouwing van onderhandelen. Het loon wordt hierdoor binnen een speltheoretisch model bepaald en wordt niet langer als een gegeven van buiten het model geïntroduceerd. Bestaande modellen waarin de lonen niet als gegeven beschouwd worden, zijn boven-

dien vaak partieel-evenwichtsmodellen die macro-economische aspecten verwaarlozen, of algemeen-evenwichtsmodellen met als vertrekpunt het "first-best"-evenwicht (economie zonder onvolkomenheden of distorsies). In het laatste geval is niet-competitieve loonvorming de enige onvolkomenheid in de economie, met vanzelfsprekend een welvaartsverlies tot gevolg. Palokangas ontwikkelt verschillende algemeen-evenwichtsmodellen met marktfalingen of andere onvolkomenheden naast niet-competitieve loonvorming.

Wanneer overheidsbeleid in het model geïncorporeerd wordt (hoofdstuk 2-3), blijkt dat, als vakbondsmacht leidt tot distorsies, deze distorsies beter gecorrigeerd kunnen worden door passende belastingen en/of subsidies dan door directe pogingen om de vakbondsmacht te breken. Het resultaat van de laatstgenoemde beleidsoptie is immers moeilijk te voorspellen en kan zeer schadelijk zijn. In hoofdstukken 5 t.e.m. 9 worden dynamische modellen beschouwd. Hierdoor wordt de geloofwaardigheid van collectieve arbeidsovereenkomsten belangrijk (een machtige vakbond zou een aanpassing van een overeenkomst kunnen eisen, als de ondernemer eenmaal investeringen heeft gedaan op basis van de originele overeenkomst). De auteur toont aan dat geloofwaardigheid enkel van belang is bij vakbonden met gemiddelde macht. Het blijkt voor de ondernemer optimaal steeds de vakbond te vertrouwen, zoniet zal de vakbond alle (over)winst afromen (d.m.v. con-

tracten waarin zowel lonen als winstdeelnames gespecificeerd worden). Daarnaast wordt de interactie tussen economische groei, internationale specialisatie en vakbonden onderzocht. Uit de analyse blijkt dat niet-competitieve loonvorming in bepaalde omstandigheden welvaartsbevorderend kan zijn. Tot slot valt nog op te merken dat het technisch gehalte van het boek zeer hoog is, wat uiteraard moeilijk te vermijden is met een zuiver theo-

retisch werk. De auteur vangt dit enigszins op door een inleidend hoofdstuk met de belangrijkste speltheoretische technieken en begrippen toe te voegen en door verschillende bewijzen in appendix op te nemen. De tekst blijft echter een aanzienlijke inspanning vereisen, die evenwel door interessante invalshoeken en inzichten gecompenseerd wordt.

Bruno Merlevede

Algemeen en strategisch management

Managing to Survive

Alun C. Jackson en Frances Donovan, *Managing to Survive: Managerial practice in non-profit organisations*
Buckingham/Philadelphia, Open University Press, 1999, xv + 247 blz. - Prijs: 14,99 GBP
ISBN 0-335-20353-1

Hoewel de ondertitel van dit werk doet vermoeden dat het een algemeen boek is over management van non-profitorganisaties (npo), blijkt uit de inleiding dat de auteurs zich concentreren op kleine, ondergefinancierde en onderbestafte persoonsgerichte npo, hetgeen de echte titel (*Managing to Survive*) verklaart. Het boek richt zich op praktijkmensen, maar het wordt niet expliciet verboden dat academici het zouden lezen, te meer daar beide (Australische) auteurs de twee invalshoeken in zich lijken te verenigen. Na een eerste hoofdstuk, dat een aantal meer algemene evoluties in vogelvlucht schetst, komen meer specifieke aspecten aan bod: selectie

en socialisatie van personeel, vrijwilligers en bestuurders, prestatiebevordering door o.m. training, financieel beheer (fundraising, kostencalculatie, budgettering, maar zonder in te gaan op de technische aspecten, waardoor dit hoofdstuk eigenlijk niet erg praktisch is), interne organisatie, informatiebeheersing, effectiviteitscontrole.

Zoals aangekondigd, blijft het boek meestal zeer praktisch. De tekst is sterk (soms te sterk) gestructureerd, en duidelijk gebaseerd op een gedegen inzicht in de dagelijkse werking van kleine npo: de belangrijkste vragen worden gesteld, de relevante analyses gemaakt, de zinvolle antwoorden voorgesteld.

De wetenschappelijke input is misschien iets te onzichtbaar, maar ik kan me inbeelden dat slechts een enkeling (zoals een academisch misvormd recensent) zich daaraan zou storen.

Marc Jegers

Management

J. Stewart Black en Lyman W. Porter, *Management: Meeting New Challenges*
Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall, 2000, xxiv + 648 blz. - Prijs: 44,99 GBP
ISBN 0-321-01407-3

Liefhebbers van kleuren en plaatjes komen in dit boek ruimschoots aan hun trekken. De vraag is of het inhoudelijk ook iets te bieden heeft, niet alleen aan studenten, de beoogde doelgroep, maar ook aan anderen. Om zich te onderscheiden van de talrijke handboeken die op dit domein op de markt zijn, stellen de auteurs:

- dat ze meer aandacht hebben voor de "mens" in het managementproces (wat eigenlijk voornamelijk betekent dat iets meer aandacht besteed wordt aan de onderwerpen met een meer psychologische inslag),
- dat ze meer realistische voorbeelden presenteren,
- dat ze zich expliciet, ook qua taalgebruik, naar studenten richten

(met soms een te hoog "toffe jongens/meisjes onder elkaar"-gehalte),

- en dat er een continue aandacht is voor de internationale aspecten, niet in een apart hoofdstuk maar doorheen het boek (dat is gewoonweg niet waar; zo komt de term *multinational* zelfs niet in de nochtans zeer uitgebreide index voor). De structuur van het werk is klassiek, evenals de bijbehorende hulpstukken, inclusief video's en een website. Na een in vraag-en-antwoordvorm gepresenteerd overzicht van het domein valt alles in een vertrouwde plooi: geschiedenis, omgeving, planning, besluitvorming, organisatie, leiding, evaluatie, controle, transformatie, en dit alles op een degelijke wijze, die (wat de auteurs ook beweren) nauwelijks te onderscheiden valt van de even degelijke andere beschikbare Amerikaanse managementhandboeken.

Marc Jegers

Financieel beleid

Bedrijfsfinanciering

Rudy Aernoudt, *Bedrijfsfinanciering: Een benadering vanuit de praktijk* (Trends Business Books)
Roeselare, Roularta Books, 2000, 209 blz.
ISBN 90-5466-453-3

De auteur stelt in de inleiding van dit boek een lacune te willen aanvullen met een gemakkelijk toegankelijk en vanuit de praktijk geïnspireerd boek over bedrijfsfinanciering. Als dusdanig zou het verschillen van de meeste

andere boeken over bedrijfsfinanciering, "turven", meestal van Amerikaanse oorsprong, en vooral doorspekt met de meest ingewikkelde wiskundige formules", die vooral voor "topspecialisten in financieel management" nuttig zijn.

Een *turf* kan dit boek alvast niet genoemd worden: het telt slechts 209 bladzijden, inclusief bibliografie en bijlage. In een eerste deel komen aspecten van financiële analyse, financieel beleid in ruime zin, kapitaalstructuur en financiële planning aan

bod. Vervolgens worden verschillende aspecten van kredietfinanciering besproken, met o.m. aandacht voor verschillende financieringsvormen en -waarborgen op korte en op lange termijn. In deel III wordt aandacht besteed aan financiering door het aantrekken van eigen vermogen, meer bepaald *venture capital*, *business angels* en beursintroducties. In een laatste deel wordt de financiering van ondernemingen in een Europees perspectief geplaatst.

De beperkte omvang van het boek heeft tot gevolg dat een aantal aspecten helemaal niet of slechts in zeer beperkte mate aan bod kunnen komen. De keuzes die de auteur daarbij maakt, zijn wel eens voor discussie vatbaar. Zo worden 8 bladzijden besteed aan *business angels* en wordt de Europese politiek inzake financiering 8 bladzijden lang besproken, terwijl een toch zeer belangrijk aspect als dividendpolitiek slechts een halve bladzijde toebedeeld krijgt. Bovendien wordt in het eerste deel ruim 35 bladzijden lang aandacht besteed aan basisconcepten van financiële analyse, vooraleer de auteur overgaat tot een bespreking van concepten van bedrijfsfinanciering. De concepten die aan bod komen, worden meestal zeer beknopt uitgelegd, wat wel eens ten koste gaat van de duidelijkheid.

Dit boek is geschikt voor de leek op het vlak van bedrijfsfinanciering, die zich vooral interesseert voor de financiering van kleinere ondernemingen en zich een basiskennis bedrijfsfinanciering eigen wil maken. Die wordt daarbij geholpen door de vele praktijkvoorbeelden. Wie er meer over wil weten of wie geïnteresseerd is in de financiering van grotere ondernemingen, zal zijn ga-

ding elders moeten zoeken.

Marc Deloof

Explorations in Financial Ethics

Luc Van Liedekerke, Jef Van Gerwen en Danny Cassimon, eds., *Explorations in Financial Ethics (Ethical Perspectives Monographs Series, 1)*

Leuven, Peeters, 2000, 253 blz. - Prijs: 1250 BEF (32 EUR)
ISBN 90-429-0812-2

De exponentiële toename van financiële instrumenten en transacties zorgt wel eens voor enige wrevel: de grootte van die transacties wekt zorgen over distributieve rechtvaardigheid, terwijl de alsmaar toenemende volatiliteit op de financiële markten een optimale allocatie van de beschikbare middelen in de weg staat. In dit boek worden deze en gelijksoortige problemen *verkend* - het woord is terecht! Zoals het verkeners past, hebben de verschillende auteurs een boeiend en amper ontgonnen onderzoeksgebied in kaart gebracht. Gevarieerde thema's worden aangesneden, zowel klassieke als vernieuwende. Met name worden besproken: de rationaliteit van financiële markten (efficiëntiehypothese), de regulering van financiële markten (de controle op afgeleide producten, de taak van centrale banken, een geavanceerde versie van de Tobin Tax), overheidsgedrag op de financiële markten (financiële verrichtingen door de overheid, de deontologie van centrale banken) en alternatieve financiële circuits (het opstarten van een alternatieve financieringsmarkt in Nicaragua).

Uit die verschillende bijdragen komt

duidelijk naar voren dat financiële ethiek veel te maken heeft met informatie. "Moral hazard", asymmetrische informatie, circulatie van informatie en verwachtingen zijn sleutelwoorden die doorheen het boek regelmatig opduiken. Hoe kunnen we gebrekkige informatiestromen verbeteren en transparantie verhogen (bijv. in de bijdrage over centrale banken)? Hoe kunnen we de pijnlijke gevolgen van onvermijdelijke informatie- onevenwichten beperken (bijv. in de bijdragen over de Tobin Tax en over het financiële systeem in Nicaragua)? De auteurs willen niet louter de technisch aspecten van financiële vraagstukken benaderen, maar ook "de ethische aspecten van maatschappelijk relevante ontwikkelingen aan het licht brengen". In de inleiding wordt wel een kader voorgesteld waarin de verschillende bijdragen zouden moeten passen, maar verwarrend is dat dit laatste niet steeds het geval is. De indruk wordt met name gewekt dat een aantal problemen toch louter technisch van aard zijn, en derhalve ook een louter technische oplossing vereisen. Dat die problemen ethische implicaties hebben, lijkt geen twijfel, maar de voorgestelde oplossingen worden niet steeds geëvalueerd in het licht van het voorgestelde ethische kader. Dat is te betreuren, omdat de lezer soms de impliciete boodschap meekrijgt dat ethiek uiteindelijk het best in de sfeer van de metafysica wordt bedreven. Dit is bijvoorbeeld het geval in de bijdragen van Heremans over de regulering van financiële markten, van Erreygers over de rationaliteit van financiële markten, en van Bastiaensen over alternatieve kredietcircuits. Uit andere bijdragen blijkt dan weer dat er duidelijk nood is aan meer

transparantie en zelfregulering omwille van ethische redenen. De vraag is dan hoe nieuwe reguleringsmechanismen moeten worden ontwikkeld. In de bijdrage van Van Liedekerke en Cassimon over de Tobin Tax worden zowel technische als ethische argumenten aangehaald om een maatregel te verdedigen die volgens de auteurs enerzijds de stabiliteit - de technische performantie - van de financiële markten ten goede zou komen, en anderzijds de ethisch onaanvaardbare gevolgen van uit de hand lopende markten zou lenigen. Zij tonen op een heldere manier aan dat ethiek en efficiëntie elkaar wederzijds kunnen versterken. Hopelijk zullen in de toekomst nog meer studies worden verricht in het spoor van die verkeners.

Stephan Cludts

Exchange Rate Volatility, Trade, and Capital Flows under Alternative Exchange Rate Regimes

Piet Sercu en Raman Uppal, *Exchange Rate Volatility, Trade, and Capital Flows under Alternative Exchange Rate Regimes (Japan-U.S. Center Sanwa Monographs on International Financial Markets)*
Cambridge, Cambridge University Press, 2000, xvii + 154 blz. - prijs: 32,50 GBP (hardback)
ISBN 0-521-56294-5

Dit boek is een interessante monografie over internationale financiering, effectenwaardering en aanverwante thema's zoals internationale handel, kapitaalstromen en muntunie. Het biedt een synthese van het onderzoek van de auteurs op dit do-

mein. De gestileerde feiten van internationale financiering worden in een zorgvuldig uitgewerkt model voorgesteld en vanuit nieuwe/vernieuwende invalshoeken belicht. Voor een (vlotte) lectuur is wel een degelijke voorkennis van financiële en monetaire modellering vereist. Direct praktische relevantie voor financiële planning in bank- en effectenbedrijven moet men niet verwachten. Het boek richt zich mijns inziens veeleer tot de academische wereld. De opzet is het gedrag van wisselkoersen en internationale effecten in een algemeen-evenwichtsmodel met micro-economische onderbouwing te vatten. Na een overzicht van verwante literatuur en een uiteenzetting van het basismodel met twee landen en één product (hoofdstuk 2 en 3) volgt een veralgemening met meerdere landen en producten (hoofdstuk 4) en wordt de termijnmarkt opgenomen (hoofdstuk 5). Volgens dit model blijkt de wisselkoers gegenereerd

door een niet-lineair proces en termijnkoersen blijken belangrijke risicopremies te bevatten.

Verder blijken de welvaartsimplicaties van internationale handel niet alleen afhankelijk van de wisselkoersvolatiliteit, belangrijker zijn fundamentele factoren (hoofdstuk 6). Beleidsgericht zijn de hoofdstukken over integratie van financiële markten (daaraan zijn grote welvaartsinsten verbonden, hoofdstuk 7) en belastingheffing (in geïntegreerde markten is een nultarief optimaal, hoofdstuk 8). Ten slotte wordt het monetair (geldgroei)beleid en de keuze van wisselkoersregime bestudeerd (monetaire unie is rationeel gezien niet welvaartsmaximerend).

Conclusie: een degelijke referentie voor economen die een stand van zaken willen in het academisch onderzoek rond internationale financiële markten.

Nico Valckx

Marketing

Market Research in Health and Social Care

Mike Luck, Rob Pocock en Mike Tricker, eds., *Market Research in Health and Social Care* Londen / New York, Routledge, 2000, xxi + 304 blz. - Prijs: 21,99 GBP
ISBN 0-415-20755-X

Zeventien auteurs (onder leiding van drie editors) hebben meegewerkt aan dit handboek over marktonderzoek in de gezondheids- en welzijnssector. Strikt genomen is zo'n boek niet echt nodig - marktonderzoek is uiteindelijk marktonder-

zoek - maar het bestaan ervan geeft wel aan dat technieken en methoden die vroeger in de non-profitsector werden verguisd (want "kapitalistisch"), daar nu meer en meer ingang vinden. Terecht.

De doelgroep bestaat uit managers uit de sector en studenten op ongeveer alle niveaus. Het werk is als een inleiding bedoeld, wat blijkbaar tot gevolg heeft gehad dat de statistische invalshoek stiefmoederlijk (of bijna niet) behandeld wordt, ten voordele van kwalitatieve en descriptieve methoden.

De 19 hoofdstukken worden in vier delen gegroepeerd: een beschouwende inleiding, methoden, voorbeelden en een uitleiding. De focus is voornamelijk Brits. Het belang van marktonderzoek wordt (bijgevolg?) gekoppeld aan de toenemende introductie van marktelementen in de sector, alsof publieke voorzieningen minder of geen behoefte aan marktonderzoek zouden hebben. In het deel over methoden gaat men er, terecht, van uit dat marktonderzoek voor welzijns- en gezondheidsorganisaties dikwijls wordt uitbe-

steed. Daarom is de ruime aandacht voor de voorbereiding, de voortgang en de coördinatie van het onderzoek volledig verantwoord.

Ondanks het grote aantal auteurs, is het boek een homogene handleiding geworden, die beantwoordt aan de doelstellingen die de medewerkers zich gesteld hebben. De wetenschap wordt er niet echt mee vooruit geholpen, maar beleidsvoerders in het veld zullen het zeker nuttig kunnen aanwenden.

Marc Jegers

Europa

The New Democratic Federalism for Europe

Bruno S. Frey en Reiner Eichenberger, *The New Democratic Federalism for Europe: Functional, Overlapping and Competing Jurisdictions (Studies in Fiscal Federalism and State-Local Finance)* Cheltenham (VK) / Northampton (Mass., USA), Edward Elgar, 1999, x + 111 blz. - Prijs: 39,95 GBP
ISBN 1-84064-004-9

De welbekende kloof met de burger en het mede daarop geïnspireerde discours over de nieuwe politieke cultuur domineren reeds enkele jaren het Belgische politieke debat. De achterliggende idee is dat instituties belangrijk zijn. De manier waarop de collectieve besluitvorming wordt georganiseerd, zou een fundamentele invloed uitoefenen op de resultaten ervan. Een en ander houdt in dat de eigenlijke discussie draait om de vraag: hoe organiseren we onze overheidstussenkomst? Deze vraag

staat ook vandaag hoog op de politieke agenda. De invoering van gemeentelijke volksraadplegingen, de rechtstreekse verkiezing van burgemeesters, het opwaarderen van de voorkeurstemmen, ... het zijn allemaal concrete voorbeelden van hoe de Belgische beleidsvoerders de politieke beslissingsmechanismen trachten aan te passen aan de huidige noden. Het idee daarbij is de burger meer rechtstreekse inspraak te verlenen. Deze hervormingen vormen in feite een tweede "golf", na de staatsvormingen die België omvormden tot een federale staat. In hun recente boek presenteren Bruno Frey en Reiner Eichenberger een nieuwe visie op de vraag hoe we de overheid kunnen organiseren. Daarbij komen zowel de territoriale vragen (die aan de grondslag lagen van de omvorming van ons land tot een federale staat) als inspraakvragen (die momenteel meer aan de orde zijn) aan bod. Concreet beplei-

ten Frey en Eichenberger een verregaande hervorming van de overheid in zogenaamde FOCJ: Functionele, Overlappende, Concurrerende Jurisdicties. Daarmee integreren ze een aantal bestaande denksporen, vooral uit de "Public Choice"-literatuur, in één omvattende benadering. De bedoeling is om de overheid zo dicht mogelijk bij de burger te brengen door een verregaande decentralisering, waarbij de (lokale) overheden worden uitgebouwd tot competitieve instituties met een beperkt aantal competenties én met de mogelijkheid om via belastingheffing in hun eigen inkomsten te voorzien. Deze overheden dienen zeer uitdrukkelijk instrumenten te zijn in handen van de burger. Daarom is maximale inspraak noodzakelijk via de installatie van direct democratische instrumenten.

Frey en Eichenberger weten hun visie krachtig te onderbouwen. De voor- en nadelen van decentralisatie en directe democratie - de twee centrale elementen in de FOCJ - worden een voor een besproken. De auteurs spreken met kennis van zaken en documenteren hun stellingen met tal van praktijkvoorbeelden. Het zal niet verbazen dat die vaak betrekking hebben op Zwitserland, niet enkel het moederland van beide auteurs maar ook het "mekka van de directe democratie". De lezer beseft heel goed hoe belangrijk het bestaan van de unieke Zwitserse staatsstructuur is, al is het maar om aan de internationale gemeenschap te bewijzen dat bepaalde vormen van overheidsorganisatie - meer bepaald de directe democratie - méér kunnen zijn dan theoretische bedenkingen van politieke extremisten.

In het tweede deel van het boek to-

nen Frey en Eichenberger aan hoe een op FOCJ gebaseerde decentralisatie binnen de Europese Unie het mogelijk kan maken om een waarlijk democratisch Europa uit te bouwen. Dit deel toont de onmiddellijke relevantie van het FOCJ-concept aan. Allicht ligt de grootste uitdaging voor het boek in de impliciete interdisciplinariteit. Frey en Eichenberger redeneren expliciet vanuit het methodologisch individualisme waarmee economen zo vertrouwd zijn. Niet-economen, in casu politieke wetenschappers en sociologen, hebben het traditioneel wel eens moeilijk met dit fundamentele uitgangspunt. Het kan de auteurs moeilijk kwalijk worden genomen dat ze deze oude vete niet trachten te beslechten. Daartoe is ook méér nodig dan de 111 bladzijden die hun boek telt. De FOCJ-gedachte vormt een goede samenvatting van de "economistische" opvatting over de organisatie van de overheid.

We hebben geleerd - al was het maar via de eigen ervaringen met de omvorming van België tot een federale staat - dat institutionele hervormingen niet enkel een zaak van politieke wil zijn maar ook - en vooral - van veel geduld. De gevolgen van iedere politieke stap spreiden zich gemakkelijk over tientallen jaren. Dat feit op zich vormt een goede reden om hervormingen pas door te voeren nadat men zich maximaal heeft geïnformeerd over voor- en nadelen, maar ook over alternatieven. Het bestuderen van hervormingsvoorstellen zoals het FOCJ-voorstel kan daarbij helpen.

Bruno Heyndels

Immediate access to the world's journals

The International Current Awareness Services

Anthropology, Economics, Political Science, Sociology

A major bibliographic service providing rapid international coverage of the world's most significant social science literature

The four *International Current Awareness Services* are compiled at the British Library of Political and Economic Science (London School of Economics). *ICAS* is published monthly as an immediate, comprehensive and easy-to-use tool for accessing the latest in the world's constantly expanding social sciences literature. The special features of *ICAS* include:

- monthly publication for each subject, permitting users to scan the contents of journals often *before* they reach the library shelf
- unparalleled coverage of the world's journal literature through a service that scans at least 120,000 articles a year
- access to literature in 30 languages with each entry accompanied by English language title translation and identification of any summaries in English
- Indexing of important papers in monographic works of edited collections - a unique feature in a bibliographic service

ICAS ISSNs

Anthropology 0960 1511 Economics 0960 152X
Political Science 0960 1538 Sociology 0960 1546

Average extent 100pp per issue.

ROUTLEDGE

For further details, sample copies and annual subscription rates, please contact **Promotions Department**, Routledge, 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE, Telephone: 071 583 9855

Economisch en Sociaal Tijdschrift: Auteursinstructies

- 1 Artikelen worden ingestuurd in twee exemplaren. De tekst mag geen identificatiegegevens van de auteur(s) bevatten.
- 2 Artikelen tellen maximaal 25 bladzijden (met 1,5 regelafstand).
- 3 Elk artikel moet een Nederlandse samenvatting en een Engelse abstract bevatten.
- 4 Het artikel moet overzichtelijk gestructureerd zijn, met treffende kopjes en subkopjes. Breng met witregels een logische indeling in alinea's aan. Gebruik het volgende basisschema:
Samenvatting
Inleiding (of probleemstelling)
Middendeel
Besluit (of conclusies, aanbevelingen)
Bibliografie
Abstract
- 5 Probeer het aantal voetnoten te beperken; meestal kunt u ze in de tekst verwerken. Voetnoten worden doorlopend genummerd.
- 6 Tabellen en figuren
Tabellen en figuren komen op aparte bladzijden. In de tekst vermeldt u waar de tabel/figuur bij voorkeur moet worden geplaatst.
In de tekst verwijst u duidelijk naar tabellen en/of figuren, bijv. "Uit figuur 1 blijkt dat ..." of "Tabel 4 bevat gegevens over ...".
Elke illustratie moet een titel en een bronvermelding hebben. Tekst in figuren en tabellen moet in het Nederlands gesteld zijn.
Als u materiaal gebruikt dat reeds elders gepubliceerd is, dient u zelf de uitgever vooraf om toestemming tot overname te vragen.
- 7 Literatuurverwijzingen
In de tekst verwijst u met de achternaam van de auteur(s), gevolgd door het jaartal en de bladzijde(n):
"kan daaruit worden afgeleid dat ..." (Morse, 1996, blz. 6-8).
Aan het einde van het artikel plaatst u de bibliografie met al de werken in alfabetische volgorde (van de eerste auteur). Als u meer dan één publicatie van een auteur citeert, plaatst u ze chronologisch en u nummert ze met a, b, c enz. Gebruik voor de titelbeschrijving het volgende systeem:
BRUNO, M. en J. SACHS (1985), *Economics of Worldwide Stagflation*, Oxford, Basil Blackwell, 300 blz.
SERVOTTE, M. (1986), "De positie van België in de werelduitvoer: onze sterkten, onze zwakten", *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, jg. 40, nr. 6, blz. 711-720.
CAVUSGIL, S.T. en E. KAYNAK (1982), "Success factors in export marketing: An empirical analysis", in: B.J. WALKER et al., eds., *An Assessment of Marketing Thought and Practice*, Chicago, American Marketing Association, 1982, blz. 309-364.
- 8 Na de publicatie ontvangt u vijf bewijsexemplaren van het nummer waarin uw artikel is geplaatst.